Prof. Dr. İlhan Helvacı

İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi

Miras Hukuku - (03.10.2017) - 1. Hafta - 2. Ders

Hatırlayacağınız üzere; bir önceki derste miras, tereke, miras yolu ile intikali mümkün haklar, miras yoluyla intikali mümkün olmayan haklar, miras yoluyla intikali mümkün borçlar, miras yoluyla intikali mümkün olmayan borçlardan söz ettik. En son kaldığımız noktada, Medeni Kanunun Miras Hukuku kitabının sistematiği ile bir tanışmamız lazım demiştim. O çerçevede Medeni Kanunun üçüncü kitabını oluşturan Miras Hukuku kitabına beraberce göz atıyorduk. Ancak süre yetmemişti. Kaldığımız yerden devam ediyoruz.

I. Medeni Kanunun Sistematiği

Medeni Kanunumuzun üçüncü kitabının birinci kısmının ikinci bölümü "ölüme bağlı tasarruflar" başlığını taşıyor. Buna dair de bir takım ön bilgiler vermeye çalıştım. Dedim ki: "Bir kişi, bir ölüme bağlı tasarruf yaparak, bir vasiyetname yaparak aslında normal şartlar altında mirasçı olamayacak bir kişiyi, örneğin; bir üçüncü kişiyi mirasçı atayabilir dedim

Ölüme bağlı tasarruflara ilişkin bu ikinci bölümdeki birinci ayrım "tasarruf ehliyeti"ni, yani ölüme bağlı tasarrufta bulunmak isteyen kişinin ehliyet durumunun ne olması gerektiğini düzenliyor.

Sonra bu bölümde "tasarruf özgürlüğü" başlığını taşıyan ikinci ayrımımız var. Bu anlamda insanın aklına haklı olarak şu soru gelecektir. Bir kişi mirasının tamamını, bambaşka bir üçüncü şahsa bırakabilir mi? Hiçbir şekilde mirasçı olamayacak bir kişiye bırakabilir mi? Veya mirasçılardan tamamen birisini seçerek ona bırakabilir mi? Evet bütün bunlar da, Medeni Kanunumuzun düzenlediği sorunlar içerisinde yer alır. Medeni Kanunumuz bu sorunları düzenlerken saklı paylı mirasçıları yaratmıştır. Örneğin, çocuklar saklı paylı mirasçıdırlar. Çok basit bir örnek verecek olursak; mirasbırakan Bay M vefat etmiştir. Geriye sadece çocuğu Ç kalmıştır. Başkaca mirasçısı yoktur. Ç'nin normal şartlar altında tek başına mirasçı olması gerekir. Ama kişi sağlığında yaptığı bir ölüme bağlı tasarrufla, örneğin, bir vasiyetnameyle tüm mal-

Prof. Dr. İlhan Helvacı

varlığı değerlerinin, örneğin, üçüncü bir şahsa kalmasını öngörmüş olabilir. Acaba bu ölüme bağlı tasarruf geçerli midir geçersiz midir? Acaba Ç bu ölüme bağlı tasarrufun belli oranda indirime tabi tutulmasını, tenkisini talep edebilir mi?

Biraz önce de söylediğim üzere Medeni Kanunumuz saklı paylı mirasçılar yaratmıştır. Eski Medeni Kanundaki deyimiyle mahfuz hisseli mirasçılar yaratmıştır. Bu mahfuz hisseli mirasçıların saklı paylarına kavuşabilmeleri için onlara tenkis davası dediğimiz bir davayı açma hakkını tanımıştır. Çocukların saklı payları, yasal miras paylarının yarısıdır. 1/2'sidir. Dolayısıyla bu örnekte Ç, Bay M'nin terekesinde 1/2 oranında hak sahibi olmayı talep edebilir. Söz konusu ölüme bağlı tasarrufun bu anlamda indirilmesini, bu terekeden 1/2 oranında menfaat sahibi olmayı talep edebilir, açacağı tenkis davasıyla.

Tekrar devam edecek olursak, bu tasarruf özgürlüğü içerisinde bahsettiğimiz saklı pay kavramı var ve tasarruf nisabıyla ilgili düzenlemeler var.

İkinci bölümde, üçüncü ayrımda ölüme bağlı tasarrufların çeşitleri düzenlenmiştir. Ölüme bağlı tasarruflar sadece ve sadece mirasçı nasbından ibaret değil. Bir kişi yaptığı ölüme bağlı tasarrufla belirli mal vasiyetinde de bulunabiliyor. Eski tabiriyle muayyen mal vasiyetinde de bulunabiliyor.

Örneğin, Bay M'nin birçok malvarlığı değerlerine sahip olduğunu varsayalım. Fatih'te bir taşınmazı, bir arabası var, bankada mevduatı var. Bir kişinin bankada mevduatı varsa o bir alacak kalemidir değil mi? Mevduat sözleşmesi çerçevesinde, bankadan olan alacağıdır. Bütün bu malvarlığı değerleri kişinin hem malvarlığını hem de terekesini oluşturmaktadır. Ama kişi yaptığı vasiyetnameyle bu kez ne demiş olabilir? "Fatih'teki taşınmazım Bay Ü'ye ait olsun", veya "Otomobilim Bay Ü'ye ait olsun" ya da "Bankadaki param Bay Ü'ye ait olsun." Bunlar belirli mal vasiyeti, muayyen mal vasiyeti veya belirli alacak vasiyeti değil mi? Özellikle Fatih'teki taşınmaz örneğine geri gelecek olursak; bir muayyen mal vasiyetiyle karşı karşıyayız.

Ölüme bağlı tasarruflar mirasçı nasbından, mirasçı atanmasından ibaret değil, böyle muayyen mal vasiyetleri de yapılabilir. Ölüme bağlı tasarruflar bunlardan da ibaret değil. Ne yapılabilir? Vakıf kurulabilir. İşte bütün bu tasarrufların çeşitlerini ikinci bölümün üçüncü ayrımında

Prof. Dr. İlhan Helvacı

görebiliyoruz. Burada yedek mirasçı atama kavramı var. Yani Bay Ü mirasçı olsun. O mirasçı olamazsa Bay X mirasçı olsun. Bir de art mirasçı atama olgusuyla karşı karşıyayız. Bay Ü mirasçı olsun. Onun vefatında da Bay X mirasçı olsun. Bu da bir art mirasçı atamadır.

Medeni Kanunumuz ölüme bağlı tasarrufları ele alırken sadece ve sadece vasiyetnameleri değil aynı zamanda miras sözleşmelerini de düzenlemiş bulunuyor. Baktığımız zaman ikinci bölümün dördüncü ayrımında ölüme bağlı tasarrufların şekillerini görüyoruz. Yani kişi vasiyetname yapabilir. Medeni Kanunumuza göre kişi, üç tip vasiyetname yapılabilir. Resmi vasiyetname, el yazılı vasiyetname, sözlü vasiyetname. Bu ayrımda öncelikle bunların düzenlendiğini görüyoruz. Vasiyetnamelerin arkasından da miras sözleşmelerinin düzenlendiğini görüyoruz.

İkinci bölümün beşinci ayrımında vasiyeti yerine getirme görevlisini görüyoruz. Yani kişi bir vasiyetname yaptığında, bir vasiyet yaptığında böylesine bir vasiyetin kimin tarafından yerine getirilmesi gerektiğini de öngörebilir. Yani bir vasiyeti yerine getirme görevlisi atayabilir. Buna da yine Medeni Kanunumuzda yer verildiğini görüyoruz.

İkinci bölümün altıncı ayrımı "ölüme bağlı tasarrufların iptali ve tenkisi" başlığını taşıyor. Hatırlarsanız biraz önce söyledim. Saklı paylı mirasçılar vardır. Saklı paylı mirasçılar, örneğin mirasbırakanın yaptığı ölüme bağlı kazandırmalar veya tenkise tabi sağlararası kazandırmalar nedeniyle saklı paylarını alamayacak olurlarsa, tenkis davası açabilirler.

Ayrıca kişinin yaptığı ölüme bağlı tasarruf hukuka aykırı olabilir. Ölüme bağlı tasarrufta bulunan kişi ehliyetsiz olabilir. Tasarruf şekle aykırı olabilir. Hatta ölüme bağlı tasarruf ahlaka aykırı olabilir. Ölüme bağlı tasarrufun bu gibi nedenlerle iptali gerekiyor olabilir. Medeni Kanunumuz bu altıncı ayrımında da ölüme bağlı tasarrufların tenkisinin yanı sıra ölüme bağlı tasarrufların iptali davasını da düzenlemiştir. Biz de derslerimizin akışında bunları göreceğiz.

Arkasından ikinci bölümde yedinci ayrım, miras sözleşmesinden doğan davalara ayrılmış bulunuyor.

Miras Hukuku kitabının ikinci kısmı mirasın geçmesi başlığını taşıyor. Birinci bölüm mirasın açılması. Biraz sonra detayına beraberce gireceğiz. Kişi öldüğünde acaba miras nasıl intikal ediyor? Kişi gaipse

Prof. Dr. İlhan Helvacı

acaba onun mirası nasıl intikal ediyor? Bir kişi kendisi gaipse ona acaba miras nasıl intikal ediyor? Bunları düzenliyor Medeni Kanunumuz.

İkinci kısmın ikinci bölümünde, mirasın geçmesinin sonuçları düzenlenmiş. Sahipsiz tereke olamaz. Mirasçısız tereke olamaz. "Son mirasçı devlettir" diyen bir kanunla karşı karşıyayız. Ancak, bir tereke murisin mirasçılarına intikal ettiğinde şu ya da bu sebeplerle, çeşitli tehlikelerle karşı karşıya kalabilir değil mi? Bu tehlikelerle karşı karşıya kalan taşınırların, taşınmazların korunması gerekebilir. Medeni Kanunumuz bu çerçevede koruma önlemlerini düzenliyor. Terekenin defterinin tutulması, terekenin mühürlenmesi, terekenin resmen yönetilmesi gibi bir takım başlıklarımız var. Bunlara dair düzenlemeler var.

İkinci bölümün ikinci ayrımı mirasın kazanılması başlığını taşıyor. Mirasın kazanılmasında da özellikle mirasın gerçek reddini, mirasın hükmi reddini düzenlediğini görüyoruz kanun koyucunun. Çünkü mirasçıların rızası hilafına meydana gelen bir kazanım söz konusu. Biraz sonra göreceğiz. Kendiliğinden geçiş söz konusu mirasçılara. Onlar mirasçı olmayı hiç istemeseler dahi, hatta miras bırakanın ölümünden haberleri dahi olmasa yasa gereği kendiliğinden mirasçı oluyorlar. İşte bütün bunları dikkate alan kanun koyucu, o mirasçılara mirası reddetme hakkını sağlıyor.

Elbette mirasçılara sağlanan başka haklar da var. İkinci bölümün üçüncü ayrımında düzenlenen terekenin resmi defterinin tutulmasını talep edebiliyorlar. Ya da ikinci bölümün dördüncü ayrımında düzenlenen terekenin resmi tasfiyesini talep etmek hakları var.

Arkasından da ikinci bölümün beşinci ayrımına geldiğimizde miras sebebiyle istihkak davasını görüyoruz. Yani mirasın aslında mirasçı olması gereken, tereke değerlerine sahip olması gereken kişiye değil de bambaşka bir kişiye geçtiğini varsaydığımızda, miras sebebiyle istihkak davasının önemini göreceğiz.

Miras Hukuku kitabının ikinci kısmının üçüncü bölümüne baktığımızda artık yavaş yavaş miras hukuku kitabının sonuna geliyoruz. Miras intikal etti. Şimdi bu mirasın paylaşılması lazım. Paylaşma da başka bir süreç değil mi? İştirak halindeki mülkiyetin sona ermesi süreci. Mirasçıların terekeyi bölüşmeleri. Mirasçıların terekeyi anlaşarak

Prof. Dr. İlhan Helvacı

bölüşmeleri. Anlaşamazlarsa bu anlaşmazlığın dava yoluyla sonlandırılması. Özellikle izale-i şüyuu davalarıyla, ortaklığın giderilmesi davalarıyla bu uyuşmazlıkların sonlandırılması.

Baktığımız zaman üçüncü bölümde başlık mirasın paylaşılması. Birinci ayrım paylaşımdan önce miras ortaklığı. İkinci ayrım paylaşmanın nasıl yapılacağı. Üçüncü ayrım mirasta denkleştirme. Şu an itibariyle detayına girmek istemiyorum. Dördüncü ayrım paylaşmanın tamamlanması ve sonucu. Yani herkesin kendisine ait malvarlığı değerlerini alarak, bu miras ortaklığına son vermesi.

Ama tahmin edileceği üzere paylaşma birden çok mirasçı var olduğunda söz konusu olacak. Bir kişi tek başına mirasçıysa, artık ona ait malvarlığı değerleriyle, mirasbırakandan kendisine intikal eden malvarlığı değerleri kaynaşır, bir arada bulunurlar. Ama birden çok mirasçı varsa onların kişisel malvarlığı değerleri ayrıdır. Onlara miras yoluyla intikal eden tereke ayrı bir malvarlığı olarak kalır. Bu ayrı malvarlığı yani tereke, taksim edilinceye kadar paylaşılıncaya kadar varlığını sürdürür.

II. Külli Halefiyet İlkesi

Peki, o zaman yavaş yavaş mirasın nasıl intikal edeceğini konuşmak imkânına sahip hale geldik. Miras Hukukuna egemen olan ilkelere baktığımızda en önemli prensiplerden bir tanesi; külli halefiyet ilkesi.

Birinci sınıftan itibaren aslında bu ilkeyle tanışmış bulunuyorsunuz. Halef olmak ne demek? Bir kişinin ardından gelmek demek. İlla Türkçeleştireceksiniz ardıl tabiri var. Ardıl tabiri halef teriminin karşılığı. Ama pek de yerleşmiş bir tabir olduğunu söylemek mümkün değil.

Külli halefiyette bir malvarlığının, bir bütün olarak tek bir hukuki işlemle veya tek bir olayla kendiliğinden bir şahsa veya birden çok şahsa intikaliyle karşı karşıyayız. Sizler cüzi halefiyet ilkesini de bilirsiniz. Örneğin; bir kişi alacağını başka bir başka şahsa temlik ettiğinde, o alacağı devralan, devredenin cüzi halefidir. Külli halefiyette bir malvarlığı bütünüyle; aktifiyle, pasifiyle, içindeki tüm unsurlarla beraber, sadece ve sadece bir tek olayla, bir tek hukuki işlemle kendiliğinden intikal etmektedir.

Medeni Kanunumuz biraz önce de vurguladığım gibi sahipsiz tereke olmaz ilkesiyle beraber mirasın mirasçılara kendiliğinden intikali

Prof. Dr. İlhan Helvacı

ilkesini kabul etmiştir. Hatırlayacaksınız. Medeni Kanunumuzun 599. maddesinin 2. fıkrasını okuduğumda, 599. maddenin 2. fıkrası bize böylesine bir açıklama getiriyordu ve "Miras, mirasbırakanın ölümüyle birlikte kendiliğinden mirasçılara intikal eder." Diyordu. Şu an itibarıyla 599. maddenin 1. fıkrasına bakacağız. Ne diyor? "Mirasçılar mirasbırakanın ölümüyle birlikte, mirası bir bütün olarak, kanun gereğince kazanırlar."

Mirasçılar mirasbırakanın terekesini, mirasını, mirasbırakanın ölümüyle beraber kendiliğinden kazanıyorlar. Mirasbırakanın ölümünü bilmeleri dahi gerekmiyor. Mirasbırakanın ölümünden sonra mirasçı olma arzusunu taşıyıp taşımamaları hiç önemli değil. Tereke sahipsiz kalamaz diyen kanun koyucu kendiliğinden intikal ilkesini benimsemiş. Kendiliğinden intikal ilkesinin doğal sonucu nedir? Eşya Hukukundaki prensipleri hatırlayalım. Eşya Hukukunda menkul mülkiyetinin nakli için ne lazım? Zilyetliğin nakli lazım. Taşınmaz mülkiyetinin nakli için ne lazım? Tapu kütüğüne tescil lazım. Değil mi? Borçlar Hukukundaki prensipleri hatırlayalım. Alacakların temliki için ne lazım? Alacağı devredenle devralan arasında alacağın devrine ilişkin, adi yazılı şekilde sözleşme lazım. Borçların üstlenilmesi için ne lazım? Alacaklıyla yeni borçlu arasında, borcun nakline dair bir sözleşme yapılması lazım. Bütün bunlar aslında birer cüzi halefiyet örneği.

Peki, Medeni Kanunumuzun külli halefiyet ilkesi çerçevesinde ne olacak? Herhangi bir işlem yapılmasına gerek olmaksızın, kişinin taşınır ve taşınmaz malvarlığı değerleri kendiliğinden mirasçılarına geçecek. Alacakları, kendiliğinden mirasçılarına geçecek. Borçları, kendiliğinden mirasçılarına geçecek. Bu çerçevede demek ki; menkul mülkiyetinin mirasçılar tarafından kazanılması için zilyetliğin nakli gerekmiyor. Taşınmaz mülkiyetinin mirasçılar tarafından kazanılması için tapu kütüğüne tescil gerekmiyor.

Ama aklınıza hemen şu itiraz gelebilir. Diyebilirsiniz ki: "Tapu siciline açıklayıcı tescil yapılmayacak mı?" Evet mirasçılar, ölen kişinin taşınmazı üzerinde; tasarrufi işlemde bulunmak istiyorlarsa, örneğin onu satmak veya bağışlamak ve böylece onun mülkiyetini nakletmek, ya da onun üzerinde intifa hakkı kurmak, onun üzerinde rehin hakkı kurmak istiyorlarsa, elbette açıklayıcı tescil yapılacak. Ama adı üzerinde, tescil açıklayıcı tescil olacak değil mi? Yani artık o taşınmazın

Prof. Dr. İlhan Helvacı

hak sahibinin değiştiğini hepimiz biliyoruz. Bunu tapu kütüğüne yansıtmak için bir tescil yapılacak. Medeni Kanunumuzun 705. maddesini hatırlayacak olursak beraberce bu açıklayıcı tescili de görmüş oluruz. 705. maddenin kenar başlığı "taşınmaz mülkiyetinin kazanılması", I. Tescil; "Taşınmaz mülkiyetinin kazanılması tescille olur." Fıkra iki; "miras ile kanunda öngörülen diğer hallerde, mülkiyet tescilden önce kazanılır." Yine bize hitap eden kısmını okumaya çalıştım sadece. Uzun uzun okuyacak olursam: "Miras, mahkeme kararı, cebri icra, işgal, kamulaştırma halleri ile kanunda öngörülen diğer hallerde mülkiyet tescilden önce kazanılır. Ancak, bu hallerde malikin tasarruf işlemleri yapabilmesi, mülkiyetin tapu kütüğüne tescil edilmiş olmasına bağlıdır."

705. maddenin, 2. fıkrasının, ikincisi cümlesi bize açıklayıcı tescili söylüyor. Demek ki kendiliğinden iktisap haliyle karşı karşıyayız ve terekenin bir bütün olarak intikaliyle karşı karşıyayız. Bundan kastım ne? Menkuller, gayrimenkuller, haklar, alacaklar ve borçlar değil mi? Borçlar da kendiliğinden intikal ediyor. Tekrar tekrar söylememe gerek yok ama hatırlatalım. Hangi borçlar? Elbette miras yoluyla intikali mümkün olan borçlar. Miras yoluyla intikali mümkün olan borçlar mirasçılara kendiliğinden intikal ediyor.

Külli halefiyet ilkesinin bu çerçevede baktığımızda diğer sonuçları da şu şekilde karşımıza çıkıyor. Miras kendiliğinden intikal etti. Tereke kendiliğinden intikal etti. Biraz önce de söylediğim üzere, tek bir mirasçı varsa, kişinin kendi kişisel mallarıyla beraber, miras yoluyla intikal eden mallar birbiriyle kaynaşıyor. Ama eğer mirasbırakanın vefatında, geride birden çok mirasçı varsa, o zaman bu birden çok mirasçı, bu tereke değerleri üzerinde el birliğiyle hak sahibi haline geliyorlar. Yani bu tereke taksim edilinceye kadar, paylaştırılıncaya kadar, bölüştürülünceye kadar mirasçılar, el birliği ile hak sahibi oluyorlar.

Birinci sınıfta da iştirak halindeki mülkiyeti sizlere anlattığımızda, yine aynı şekilde üçüncü sınıfta eşya hukuku derslerinde iştirak halindeki mülkiyeti sizlere anlattığımızda en klasik örnek olarak bu miras olgusunu vermişizdir. Bir kişi vefat ettiğinde, geride birden çok mirasçı bıraktığında, ona ait bu malvarlığı değerleri yani mirasçılara intikal eden bu malvarlığı değerleri üzerinde, mirasçıların iştirak halinde hak sahipliği söz konusu olur demişizdir.

Niye mülkiyet diye bahsetmiyorum? Çünkü arkadaşlar terekenin içerisinde sadece ve sadece taşınır ve taşınmaz mülkiyeti yok ki. Sadece

Prof. Dr. İlhan Helvacı

ve sadece taşınmaz mülkiyeti olsa o zaman, iştirak halindeki mülkiyetten bahsetmek isabetli olabilir. Ama terekenin içerisinde mirasçılara intikal etmiş alacaklar var. Terekenin içerisinde mirasçılara intikal etmiş başkaca haklar var. Bir hak üzerinde mülkiyet hakkından bahsetmek, bir alacak üzerinde mülkiyet hakkından bahsetmek doğru olmayacağı için teknik anlamıyla iştirak halinde mülkiyet kavramı yerine iştirak halinde hak sahipliği olgusundan söz ediyoruz.

Demek ki Miras Hukukumuza egemen olan ilkelere bu çerçevede göz attığımızda, özellikle bu kendiliğinden intikal ilkesini, birden çok mirasçı varsa, bunların iştirak halinde hak sahipliğinin söz konusu olacağını söyledik. Yavaş yavaş borçlara göz atmamız gerekiyor ama borçlara göz atmadan önce, şu hususu vurgulamam lazım.

III. Atanmış Mirasçı

Bir kişi, ölüme bağlı tasarrufta bulunarak, bir vasiyetname yaparak veya bir miras sözleşmesi yaparak aslında normal şartlar altında mirasçı olamayacak bir kişiyi mirasçı olarak atayabilir. Eğer biz böyle bir kişiyle karşı karşıyaysak, o zaman kişinin mirasçılık sıfatı kanundan kaynaklanmadığı için iradi mirasçılıktan söz ederiz. Atanmış mirasçılıktan söz ederiz. Peki, atanmış mirasçıyla kanuni mirasçı arasında acaba bir takım farklılıklar var mı? Hayır! Hiçbir fark yok. Mirasbırakanın ölümünde kanuni mirasçı da, atanmış mirasçı da kendiliğinden mirasçı sıfatına sahiptir.

Ama hemen vurgulamam gerekir ki sadece ve sadece atanmış mirasçı söz konusu olabilir mi? Evet olabilir.

Kişi, ölüme bağlı tasarruf yapmadıysa veya bu ölüme bağlı tasarrufunda bir kişiyi atanmış mirasçı olarak tayin etmediyse, o zaman sadece ve sadece yasal mirasçılarla, kanuni mirasçılarla karşı karşıya kalacağız.

Ama bir kişi bir ölüme bağlı tasarruf yaparak kanuni mirasçıların yanı sıra diğer şahısların da atanmış mirasçı olmasını öngörebilir mi? Yani benim mirasım 1/4 oranında Ü'ye kalsın diyebilir mi? Şu somut örnekte mirasbırakan Bay M, yaptığı ölüme bağlı tasarrufta Bay Ü'yü 1/4 oranında, 2/3 oranında, 1/8 oranında, her neyse mirasçı olarak atayabilir. O zaman kanuni mirasçı Bay Ç geri kalan oranda mirasçı olacaktır.

Prof. Dr. İlhan Helvacı

Demek ki kanuni mirasçılarla atanmış mirasçılar bir arada bulunabilirler. Hatta ve dahi bir hususu daha söylemekte fayda olabilir. Bir kişi, kanuni mirasçısına yasal miras payının yanı sıra ayrıca bir miras payı vermek isteyebilir. Ona dair de ölüme bağlı tasarruflarda bulunabilir. Buna da dersimizin akışında, zamanı geldiğinde yer vereceğiz.

Peki, atanmış mirasçıların durumu ile ilgili Medeni Kanunumuzun düzenlemesine bakalım. O da okuduğumuz, hafızamıza aldığımız hükümler arasında artık yavaş yavaş yerini alsın. Tekrar 599. maddeye geri döneceğiz. 599. maddenin 3. fıkrasının birinci cümlesi şu an itibariyle bizi ilgilendiriyor. Atanmış mirasçılar da, mirası mirasbırakanın ölümü ile kazanırlar.

IV. Cüzi Halefiyet

Peki, miras hukuku alanında, sadece ve sadece külli halefiyet mi söz konusu? Cüzi halefiyet söz konusu olamaz mı? Elbette cüzi halefiyet de söz konusu olabilir. Peki, nasıl söz konusu olabilir? Bir örnekle somutlaştırdığımızda mesele son derece net bir şekilde ortaya çıkacak. Hatırlarsanız bu örnekte demiştim ki: "Bay M'nin diyelim ki Fatih'te bir taşınmazı var veya bir arabası var. Malvarlığı değerinin taşınır veya taşınmaz olması önemli değil. Bay M, yaptığı vasiyetnamede, resmi vasiyetnamede, şifahi vasiyetnamede, el yazılı vasiyetnamede hiç fark etmez. Yaptığı ölüme bağlı tasarrufta aynen şu cümleyi kurmuştur, demiştir ki: "Ölümümde Fatih'teki taşınmazım Ü'ye ait olsun." Bu gerçekten de lehine belirli mal vasiyeti yapılan Bay Ü'yü, sadece ve sadece bir alacak hakkına kavuşturur. Bay Ü, Bay M'nin vefatıyla beraber, Fatih'teki taşınmazın tek başına sahibi haline gelemez. Kendiliğinden sahibi haline gelemez. Bay Ü'ye Bay M'nin sağladığı hak, sadece ve sadece bir alacak hakkıdır. Yani Fatih'teki taşınmazın mülkiyetinin kendisine nakline dair bir alacak hakkına kavuşmuştur ve bu alacak hakkını arkadaşlar Bay M'nin mirasçılarına karşı ileri sürecektir.

Ölüme bağlı tasarruflarda iki büyük ayrım var. Bir tanesi mirasçı atanması, mirasçı nasbı, mansup mirasçı kılınması kişinin. Bir tanesi de belirli mal vasiyeti. Eski Medeni Kanundaki deyimiyle "muayyen mal vasiyeti." Lehine muayyen mal vasiyeti yapılan şahsa eski deyimiyle musaleh denir.

İşte bu lehine muayyen mal vasiyeti yapılan kişi o muayyen malı mirasbırakanın ölümünde kendiliğinden iktisap etmeyecektir. O mal

Prof. Dr. İlhan Helvacı

kendiliğinden ona geçmeyecektir. O sadece ve sadece mirasçılara karşı, söz konusu borcun ifası için bir alacak hakkına sahip olacaktır. Eğer mirasçılar söz konusu borcu gönül rızalarıyla yerine getirmeyecek olurlarsa onlar aleyhine borcun aynen ifası için girişimde bulunacaktır.

Peki, o halde akla şu soru gelebilir. Bu Bay Ü, yani Fatih'teki taşınmazın kendisine ait olması gereken Bay Ü kimin cüzi halefidir? Mirasbırakanın cüzi halefi midir? Yoksa mirasçıların cüzi halefi midir? Ne dersiniz? Tartışmalara sebep olmuştur ama bugün itibariyle yerleşmiş görüş mirasçıların cüzi halefidir.

V. Mirasçıların Mirasbırakanın Borçlarından Sorumluluğu

Gelelim yavaş yavaş mirasbırakanın borçlarından mirasçılarının sorumluluğuna. Özellikle altını çizmek istediğimiz husus ne? Lehine muayyen mal vasiyeti yapılan kişiler, vasiyet alacaklısı olan kişiler, mirasbırakanın borçlarından sorumlu olurlar mı? Onlar sadece ve sadece bir alacak hakkına sahiptirler. O muayyen mal vasiyetinin ifasına dair bir alacak hakkına sahiptirler. O kadar. Lehine muayyen mal vasiyeti yapılan kişiler mirasçı değildirler. Dolayısıyla onlar mirasbırakanın borçlarından sorumlu olmazlar.

Ama tahmin edileceği üzere, mirasçılar mirası bir bütün olarak iktisap ederler. Miras onlara bir bütün olarak geçer. Tereke aktifleriyle, pasifleriyle onlara geçer. Ve mirasçılar mirasbırakanın borçlarından sorumlu olurlar.

Mirasçılar mirasbırakanın borçlarından sorumlu olurlar noktasında hemen iki tane hususu birbirinden ayırt edelim. Tek bir mirasçı kaldıysa durum bir özellik arz etmez. O mirasçı mirasbırakanın borçlarından sorumludur.

1. Müteselsil Sorumluluk

Peki birden fazla mirasçı kaldıysa? Mirasçılar mirasbırakanın borçlarından miras payları oranında mı yoksa müteselsilen mi sorumludurlar? Mirasçılar mirasbırakanın borçlarından müteselsil olarak sorumludurlar. Yani alacaklı içlerinden herhangi birinden, içlerinden bir kısmından, tamamından borcun ifasını talep edebilir, dava edebilir. Bu anlamda dilediği mirasçıdan bir talepte bulunabilir.

Prof. Dr. İlhan Helvacı

Peki, içinizden şu soru geçer haklı olarak. Diyebilirsiniz ki: "Bay M'nin borçlarından birden çok mirasçının müteselsil olarak sorumlu olduğuna dair bu düzenlemede acaba rücu sorunlarıyla karşı karşıya kalabilir miyiz?" Elbette kalabiliriz. Örneğin: Bay M'nin Bay A'ya olan borcu 10.000 TL'dir. Geriye iki tane mirasçı bırakmıştır. Çocukları Ç1 ve Ç2. Aslında onların yasal miras payları 1/2 - 1/2'dir. Ama müteselsil sorumluluk ilkesi çerçevesinde; Bay M 10.000 TL'nin tamamını Ç1'den tahsil etmek hak ve yetkisine sahip midir? Evet sahiptir. Mirasçılar mirasbırakanın borçlarından müteselsil olarak sorumludurlar. İçlerinden herhangi birinden borcun tamamı talep, dava, tahsil edilebilir. Ama tahmin edileceği üzere; Ç1'in de diğer mirasçıya rücu etmek hakkı vardır. Ç2'ye dönüp başvurmak hakkı vardır. Ç2'ye dönüp "Söz konusu borcun yarısı, yani 5.000 TL'lik kısmını ödemek zorundasın." diyebilir. Bu şekilde rücu ilişkisi kendi aralarında bir sonuca bağlanır.

2. Kişisel Sorumluluk

Şu an itibariyle üzerinde durmak istediğim husus mirasbırakanın borçlarından kişisel sorumluluk olgusudur. Kanun koyucu diyor ki: Mirasbırakanın borçları, onun ölümüyle beraber mirasçılarına intikal etti. Kanuni mirasçılarına, varsa atanmış mirasçılarına değil mi? Atanmış mirasçılar da mirasbırakanın borçlarından sorumludurlar. Sadece ve sadece cüzi halefler mirasbırakanın borçlarından sorumlu değiller. Vasiyet alacaklıları örneğin mirasbırakanın borçlarından sorumlu değiller. Atanmış mirasçılar da mirasbırakanın borçlarından sorumlular. Onlar da müteselsil olarak sorumlular.

Peki, bu mirasçılar acaba nasıl sorumlular? Kendilerine intikal eden mallarla sınırlı bir sorumluluk mu söz konusu? Yoksa kendi kişisel malları ile de mi sorumlular? Yani örneğin Bay mirasbırakandan sadece ve sadece Fatih'te var olan o taşınmaz kalmış mirasçılara ama mirasçıların kendi alın terleriyle, kendi emekleriyle kazandıkları, kendi kişisel servetleri de var. Kendi malvarlığı değerleri de var. Mirasçının kendi evi, kendi arabası var, örneğin bankada parası var. Mirasçının kendisine ait hisse senetleri var. Bunlar miras yoluyla kendisine intikal etmiş değil. Kendisine intikal eden ne var sadece ve sadece? Fatih'teki o taşınmaz var. Peki, mirasçılar mirası bu anlamda iktisap ettiklerinde nasıl sorumlu hale geliyorlar mirasbırakanın borçlarından? Tereke mallarıyla sınırlı olarak mı yoksa kişisel olarak mı? Temel kural şu: Mirasçılar,

Prof. Dr. İlhan Helvacı

mirasbırakanın borçlarından şahsen sorumludurlar. Yani alacaklı, sadece ve sadece tereke malından alacağını tahsil etmek imkânına sahip değil. Aynı zamanda mirasçıların kişisel mallarına da müracaat edebilir. Eğer mirasçılar mirasbırakanın borçlarını gönül rızasıyla ödemiyorlarsa alacaklı mirasçıların kendi kişisel mallarına da ne yapabilir? Örneğin, haciz koyabilir. Onların cebri icra yoluyla satılmasını talep edebilir.

Bu anlamda bakıldığında adalet hissiniz sarsılabilir. Diyebilirsiniz ki: "Bay mirasbırakandan sadece ve sadece bir tane, basit, mütevazı ev kalmış, Fatih'te iki oda bir salon. Büyük bir borç kalmış. Bütün bunlardan mirasçı mı sorumlu olacak?" Merak etmeyin. Medeni Kanunun diğer hükümlerine baktığınızda, mirasçıları koruyan birçok düzenlemenin bulunduğunu görürsünüz. Örneğin, tereke borca batıksa ve bu durum resmen sabit veya miras bırakanın çevresince biliniyorsa mirasçılar zaten mirası reddetmiş sayılıyorlar (hükmi ret) ve mirasbırakanın borçlarından sorumlu olmuyorlar. Ayrıca hükmi reddin şartları gerçekleşmese dahi mirasçılar mirasbırakanın borçlarından sorumluluk altına girmek istemiyorlarsa mirası reddedebiliyorlar (iradi ret). Ya da mirasçılar mirasın resmi tasfiyesini talep edebiliyorlar.

3. Devletin Sınırlı Sorumluluğu

Son mirasçı Devlettir. Bir kişi başkaca mirasçı bırakmaksızın vefat ettiğinde, devlet son mirasçıdır. Tereke sahipsiz kalmaz. Son mirasçı Devlettir. Devlet de mirasbırakanın borçlarından sorumlu mudur? Elbette Devlet de mirasbırakanın borçlarından sorumludur. Ama Devletin sorumluluğu nasıldır? Devlet sadece ve sadece kendisine intikal eden mallarla sınırlı olarak sorumludur. Yani bu anlamda Devletin başkaca bir sorumluluğuna gitmek mümkün değildir. Medeni Kanunun düzenlemelerine baktığınızda, şunu görürüz. 599. maddenin 2. fıkrasına göre "Mirasçılar mirasbırakanın borçlarından kişisel olarak sorumlu olurlar." Yani mirasçılar kendi haczi mümkün malvarlığı değerleriyle de sorumludurlar. Medeni Kanunun madde 631, fıkra 1'e göre ise "Mirasın Devlete geçmesi halinde, Sulh Mahkemesi resen, yukarıdaki usuller uyarınca terekenin resmi defterini düzenler." Fıkra 2: "Devlet, deftere yazılan borçlardan sadece miras yoluyla edindiği değerler ölçüsünde sorumludur." Yani Devlete, miras bırakandan örneğin sadece ve sadece bir taşınmaz kaldıysa, alacaklılar sadece ve sadece o taşınmazın üzerinde hak iddia edebilirler. Onun cebri icra yoluyla satılmasını talep edebilirler.

Prof. Dr. İlhan Helvacı

Bu dersin hem altyazılı hem altyazısız videolarına
ulaşmak için
Youtube > Prof. Dr. İlhan Helvacı sayfasını
ziyaret edebilirsiniz.

Prof. Dr. İlhan Helvacı